

Geschiedenisproefwerk groep 7 Hoofdstuk 3

De Gouden Eeuw

De zeventiende eeuw (1600-1700) werd ook wel de Gouden Eeuw genoemd. De Gouden Eeuw was een periode waarin het erg goed ging met Nederland. Het ging goed met de schilderkunst b.v. Rembrandt van Rijn, met de handel (de VOC) en er waren beroemde wetenschappers en schrijvers zoals Christiaan Huygens, Antonie van Leeuwenhoek en Jacob Cats.

De Nachtwacht (1642 - collectie Rijksmuseum, Amsterdam)

Het beroemdste werk van Rembrandt van Rijn was de Nachtwacht. Hij heeft er drie jaar aan gewerkt. In 1642 was het af. De naam De Nachtwacht werd pas in 1800 bedacht. De naam was een vergissing. Je kon niet goed zien wat er op stond. Het waren namelijk geen wachters maar leden van de schutterij. Schilderijen uit de zeventiende eeuw zijn heel waardevol. Je kan er goed op zien hoe de mensen toen leefden, in die tijd werden er immers nog geen foto's gemaakt. De schilderijen van Rembrandt zijn momenteel veel geld waard. Maar Rembrandt was al populair toen hij nog leefde. Hij had zoveel werk dat hij een leerling in dienst kon nemen. Dat was Gerard Dou. Wil je nog meer over Rembrandt weten? Klik dan op onderstaande link!

<http://www.rembrandthuis.nl/>

Christiaan Huygens was een wiskundige en hij is de uitvinder van het slingeruurwerk. Misschien hebben je ouders nog wel een klok met een slinger of anders je opa en oma. Zo'n klok ziet er b.v. zo uit:

pendule

Christiaan Huygens (1629-1695)

Christiaan Huygens hield zich ook bezig met natuurkunde en sterrenkunde. Zo ontdekte hij de ringen rondom de planeet Saturnus.

Antonie van Leeuwenhoek (1632-1723) vond de microscoop uit. Daarmee ontdekte hij het ontstaan van bacteriën.

Jacob Cats (1577-1623)

De verhalen en gedichten van Jacob Cats werden door veel mensen gelezen. Nog steeds worden dingen die hij gezegd heeft door ons gebruikt. Ken je b.v. het spreekwoord 'Al draagt een aap een gouden ring, het is en blijft een lelijk ding?'

In het volgende gedichtje kun je lezen hoe hij vond dat vrouwen zich moesten gedragen:

De last van 't huis,

de wil des mans

En alle jaar

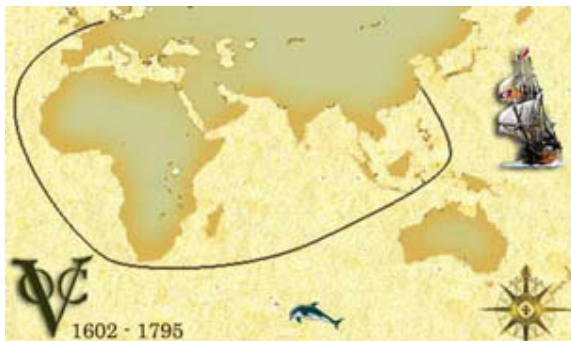
een kind bijkans.

Ook op het gebied van de handel ging het goed met de Republiek (Nederland). Straatvaart noemde men de handel met de landen rondom de Middellandse Zee. Om daar te komen moesten de schepen door de Straat van Gibraltar. Dat is een smalle doorgang tussen Spanje en Afrika.

Straat van Gibraltar

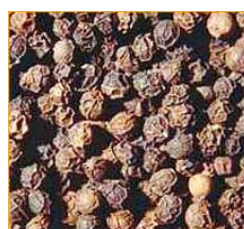
De Republiek werd steeds machtiger en rijker. Voor de handel in het verre Azië gingen de kooplieden uit de republiek samenwerken. Ze richtten de VOC (Verenigde Oostindische Compagnie) op. Wie geen lid was van de VOC mocht niet handelen met Indië (tegenwoordig is dit Indonesië).

De schepen werden Oost-Indiëvaarders genoemd. Ze voeren af en aan om producten te kopen en te verkopen. Op de heenreis hadden ze goud en zilver bij zich en ze kwamen terug met ladingen kruiden en specerijen.

kruidnagel uit Ambon

peper uit Sumatra

In 1621 werd de WIC opgericht, de West-Indische Compagnie. Deze schepen voeren richting West-Afrika en Amerika. In Afrika kochten de kooplieden slaven. Dit waren donkere mensen die men vaak gewoon uit hun dorpen ontvoerde en meenam naar Amerika. Daar werden ze verkocht. Van de opbrengst kochten ze suiker die ze weer mee terug naar Nederland namen. Het ging er vaak ruig aan toe, De WIC stond bekend als kaapvaart (denk aan kapen) omdat ze vaak schepen van Spanjaarden overvielen en de lading gewoon inpikten. Piet Hein is daar een bekende naam. Hij is een Nederlandse zeeheld waar men zelfs een liedje over maakte.

Piet Hein, Piet Hein,
Piet Hein zijn naam is klein,
Zijn daden bennen groot, zijn daden bennen groot
Hij heeft gewonnen de Zilvervloot! (eigenlijk had hij hem dus gewoon gekaapt)

Alle schepen brachten hun handel naar Amsterdam. Amsterdam werd daarom de stapelmarkt van Europa genoemd. De spullen stapelden zich namelijk daar op, vanaf Amsterdam werden ze weer vervoerd naar andere (Europese) landen.

De handel zorgde voor veel werk. Er moesten schepen worden gebouwd en onderhouden. Er kwamen fabrieken voor suiker en tabak.

Uit Italië haalde men: zuidvruchten, marmer, zijde, olie en wijn

Uit de landen rondom de Oostzee haalde men: graan, zout, hout, teer en huiden

Uit Frankrijk haalde men: zout en wijn

Uit Azië kwam: kaneel, nootmuskaat en kruidnagelen

Uit Amerika haalde men: suiker, tabak en cacao

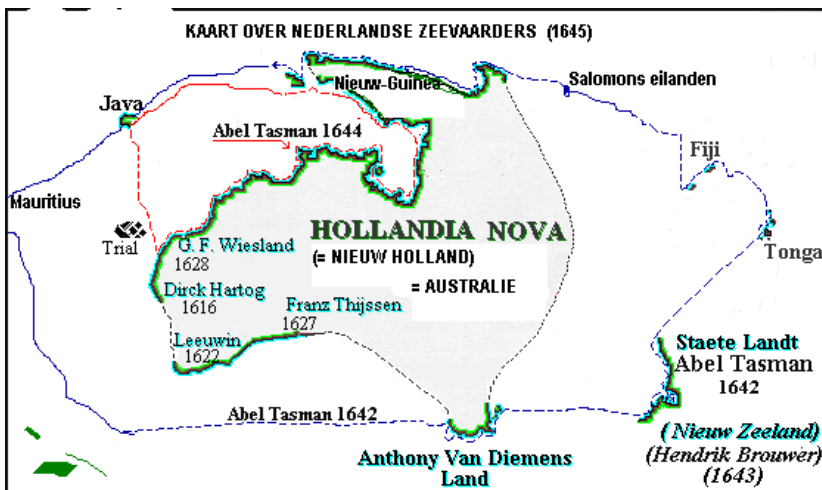
In de Gouden Eeuw werd in de visserij veel geld verdiend. Haring werd gevangen met de 'grote visserij' en walvissen met de 'kleine visserij'. Raar hè?

Er waren ook nog steeds ontdekkingsreizen. Abel Tasman zeilde vanaf Indië de zeeën op om nieuw land te vinden. Nieuw land betekende nieuwe koopwaar. Tasman was schipper voor de VOC en woonde in Batavia een stad op het eiland Java.

Batavia was eigenlijk ook een stapelmarkt. Van daaruit werden de producten door de VOC naar Amsterdam gebracht. Er woonden veel Nederlanders in Batavia. Tasman kreeg de opdracht om een kortere route naar Zuid-Amerika te ontdekken. Hij moest al het land dat hij onderweg tegenkwam in kaart brengen.

Hij vond onderweg Australië, Nieuw-Zeeland en Tasmanië.

Australië noemde hij Nieuw Holland en het land wat hij ten zuiden van Australië ontdekte werd naar hemzelf genoemd, Tasmanië.

In de Gouden Eeuw waren er ook standen; de regenten, de gegoede burgerij, de kleine burgerij en 'het gemeen'

De groep regenten was maar klein, ze verdeelden de belangrijkste baantjes onder elkaar. Andere mensen waren daar niet voor geschikt vonden ze. Zij hadden dus alles voor het zeggen. De meeste van hen woonden in het gewest Holland. De gegoede burgers waren vaak net zo rijk als de regenten. Het waren bijvoorbeeld kooplieden, rijke boeren en fabriekseigenaren. De kleine burgers verdienden net genoeg om van te leven. Ze werken als ambachtsman, winkelier of

schoolmeester. Het gewone volk werd het gemeen genoemd. Ze hadden soms wel en soms geen werk. Als er geen werk was moest het gemeen bedelen of stelen. Deze groep werd ook wel het grauw of het janhagel genoemd. Het was de grootste groep.

Wie betrapt werd op stelen kon zwaar gestraft worden. Uitzetting uit de stad was nog maar het minste wat je kon overkomen. Je kon ook de doodstraf krijgen of opgesloten worden in het rasphuis. De mannen moesten daar voor straf hout raspen voor de verffabrieken. Vrouwen konden worden opgesloten in het spinhuis. Daar moesten zij breien, spinnen en naaien. Veel armen moesten leven van wat ze soms kregen van de kerk of het armenhuis.

In de eerste helft van de Gouden Eeuw was de 80-jarige oorlog nog aan de gang. Maar in het westen werd nauwelijks meer gevochten. Er was volop tijd en geld voor de handel. De Engelsen zagen het succes van de Nederlanders en werden jaloers. Zij vonden dat zij de baas moesten zijn op hun zee. De zee is vrij voor iedereen zei de Nederlandse admiraal Michiel de Ruyter.

Admiraal de Ruyter

1607 - 1676

Tot nu toe had men steeds met schip tegen schip gevochten maar De Ruyter wilde met vloot (aantal schepen bij elkaar) tegen vloot vechten. Van tevoren overlegde hij met alle kapiteins, zelf was hij opperbevelhebber. Tijdens het gevecht werden met vlaggen allerlei boodschappen overgeseind. Het werkte. Hij wist veel zeeslagen voor de Republiek te winnen. Toen De Ruyter in 1667 de Engelse oorlogsvloot vernietigde op de rivier de Theems, vlakbij Londen sloot Engeland vrede. Maar het gevaar was nog niet voorbij.

In 1672 vielen Engeland, Frankrijk, Munster en Keulen tegelijkertijd de Republiek aan. Het was weer oorlog. Daarom wordt 1672 het rampjaar genoemd. De stadhouder, prins Willem III leidde het leger. Op zee verliep de oorlog heel gunstig voor Nederland dankzij Admiraal de Ruyter. Maar op land ging het een stuk slechter. Het Franse leger drong diep het land binnen.

Johan de Wit

Het volk gaf de raadspensionaris Johan de Witt de schuld. Hij zou geld hebben gekregen om de vijand te helpen. Johan werd samen met zijn broer Cornelis vermoord. Om de Fransen tegen te houden gebruikten de Hollanders een oud plan. Ze staken de dijken door zodat het land onderliep. De Fransen konden het water niet oversteken zo lang het niet ging vriezen.

In 1678 tekenden de Fransen de vrede. Vier jaar eerder hadden Engeland, Keulen en Munster al vrede gesloten met de republiek. De republiek was er intussen niet op vooruit gegaan. Oorlogen kostten veel geld. Andere landen waren machtiger geworden, de Gouden Eeuw was voorbij.

Bron: Wijzer door de tijd uitgegeven door Wolters Noordhoff (alleen voor gebruik Iln. De Kleine Beer)

Denk je dat je goed geleerd hebt en dat je het proefwerk kunt maken? Test jezelf met de vragen hieronder!

1. Wanneer was de Gouden Eeuw?
2. Waarom werd deze tijd zo genoemd?
3. Hoe heet het beroemdste werk van Rembrandt van Rijn?
4. Wat heeft Antonie van Leeuwenhoek uitgevonden?
5. Wat is straatvaart?
6. De leden van de VOC haalden producten uit andere landen. Wat voor producten waren dat? Geef drie voorbeelden.
7. Amsterdam werd de stapelmarkt van Europa genoemd. Wat betekent dat?
8. Wat werd bedoeld met grote visserij? En wat bedoelde men met kleine visserij?
9. Wie was Abel Tasman?
10. Welke vier standen waren er in de Gouden Eeuw?
11. Wie werden er bedoeld met het janhagel?
12. Wat is het verschil tussen een rasphuis en een spinhuis?
13. Wie zei: De zee is vrij voor iedereen?
14. Welk jaar is het rampjaar en waarom wordt het zo genoemd?
15. Waarom werd Johan de Wit vermoord?
16. Wat gebeurde er in 1678?

Succes!